

PROGRAM PRAC KONSERWATORSKICH:

KIOT – OŁTARZ BOCZNY
PW.MATKI BOSKIEJ Z DZIECIĄTKIEM
W CERKWI PRAWOSŁAWNEJ P.W. ŚW. MIKOŁAJA
W ZABŁOCIU
powiat bialski
diecezja lubelsko – chełmska

1058744, 20.12.2023

20 GRU. 2023

Z up. Lubelskiego Wojewódzkiego
Konservatora Zabytków

mgr inż. arch. Arkadiusz Bojczuk
Kierownik Delegatury w Białej Podlaskiej

Opr. Małgorzata Podgórska – Makal
Konservator dzieł sztuki
Upr. konserwatorskie 20/K/97
Nr dyplomu ASP w Warszawie 4997

LUBLIN
styczeń 2021

WNIOSKI I ZAŁOŻENIA KONSERWATORSKIE

Program prac konserwatorskich obejmuje prace konserwatorskie przy ramie-architekturze kiotu (ołtarza bocznego) oraz ikonach.

Architektura wymiary : 600 x 260 x 80 cm

IKONY

1. „Matka Boska z Dzieciątkiem” - olej na desce

2. „Święty?” – 55 x 46,5 cm. olej na płótnie

Program został opracowany na podstawie wizji lokalnej przeprowadzonej w sierpniu 2015 oraz na podstawie wstępnych badań obiektu.

Obiekt znajduje się w świątyni czynnej, w której odprawiane są nabożeństwa.

Prace konserwatorskie mają służyć podniesieniu walorów estetycznych wnętrza oraz zachowaniu obiektu we właściwym stanie technicznym przy maksymalnym zachowaniu historycznego charakteru obiektu.

Widoczna jest postępująca degradacja obiektu spowodowana długotrwałym użytkowaniem, warunkami przechowywania oraz brakiem właściwych zabiegów konserwatorskich.

2. OPIS

Ołtarz architektoniczny, przyścienny, składający się z czterech części.

Mensa skrzyniowa, prostokątna z drewnianym blatem wspartym na prostych konsolkach.

Na niej nastawa z wydatną częścią cokołową i ustawionym na niej polem z obrazem. Wyżej w zwieńczeniu ikona świętego w zdobnej wydatnym ornamentem z liści akantu złożonej ramie.

Ikona Matki Boskiej z Dzieciątkiem ujęta głęboko profilowaną złożoną ramą.

Poniżej płycina z modlitwą: na srebrnym tle, otoczony wydatnym ornamentem liści akantu, napis cyrylicą w kolorze czerwonym.

Architektura wykonana prawdopodobnie z drewna drzew iglastych (sosna), polichromowana olejno w kolorze białym, ze złoceniami. Detale snycerskie wykonane z drewna lipowego złoczone. Złocenia na pulment, tła złoczeń malowane na czerwono.

IKONY:

IKONA MATKI BOSKIEJ Z DZIECIĄTKIEM

Ikona w typie „Umilenie” ze złożonymi koronami na głowie Maryi i Dzieciątka.

Postać Marii i Dzieciątka w srebrnej koszulce. Nimby srebrne z wydatnymi złożonymi gwiazdami.

Tło złoczone z puncowaniem.

Ikona ozdobiona sznurami pereł przypiętymi do ramion Maryi i Dzieciątka.

IKONA ŚWIĘTEGO

Postać świętego siedzi na skale w otoczeniu krajobrazu. Ubrany w błękitną szatę i ugrowy płaszcz. Dłonie złożone na kolanach w geście modlitewnym. Głowa zwrócona w lewą stronę, spojrzenie skierowane w niebo. Włosy siwe półdługie, broda siwa krótka.

HISTORIA OBIEKTU.

Ołtarz prawdopodobnie XVIII wieczny, pochodzący z wcześniejszej – drewnianej cerkwi.

Na początku XX w. dostosowany kolorystycznie do całości wyposażenia i ikonostasu nowej cerkwi. Możliwe jest, że złożony jest z elementów wcześniej przynależnych do innych obiektów.

STAN ZACHOWANIA I PRZYCZYNY ZNISZCZEŃ.

ARCHITEKTURA

Ołtarz jest mocno zniszczony.

W kilku miejscach złoto zostało mocno przetarte w wyniku niewłaściwego czyszczenia złocień.

Widoczne są drobne ubytki form snycerskich, zarysowania, obicia gruntu i złocień.

Grunty są mocno popękane, widoczne liczne drobne odpryski oraz ubytki.

Architektura wielokrotnie przemalowana.

Widoczne są rozległe przemalowania brązą.

Pod przemalowaniami widoczne otwory wylotowe świadczące o obecności drewna jądów.

Widoczne miejscami szpary i wypaczenia elementów drewnianych spowodowane zmianami objętości drewna wskutek zmieniających się warunków wilgotnościowych we wnętrzu.

Istnieje konieczność przeprowadzenia pełnych prac konserwatorskich przy ołtarzu.

IKONY:

IKONA MATKI BOSKIEJ Z DZIECIĄTKIEM

Ikona zabrudzona, karnacje pociemniałe, złoczone tło zakurzone, zabrudzone na brzegach farbą olejną, którą pomalowano wnętrze ramy.

Koszulka srebrzona pociemniała, miejscami srebrzenie zostało wytarte – widoczny metal.

IKONA ŚWIĘTEGO

Obraz słabo widoczny, pociemniały, warstwa malarska zabrudzona, pofalowana. W górnej, lewej części obrazu widoczne spore rozdarcie.

PROPONOWANE POSTĘPOWANIE KONSERWATORSKIE

ARCHITEKTURA

Pierwszym etapem prac będzie wykonanie dokumentacji fotograficznej i opisowej dokumentującej stan zachowania obiektu.

Konieczny będzie demontaż obiektu, wyjęcie ikon i zdjęcie detali snycerskich.

Oczyszczenie architektury z wtórnych „złocień” i wtórnych warstw farby zostanie wykonane metodami mechanicznymi - skalpelami, nożami szewskimi oraz metodami chemicznymi - przy użyciu standardowych preparatów jak np. Tirolak, Remosol, Vitaf f-my Levis, których działanie przerywane będzie terpentyną lub benzyną lakową.

Partie dobrze zachowanych oryginalnych złocień zostaną oczyszczone metodami nieinwazyjnymi - gumką „myszką” i zostaną zabezpieczone do dalszych prac.

Fragmenty złocień odspojone zostaną poklejone za pomocą dyspersji wodnej POW.

Oczyszczanie malowanych partii architektury będzie skierowane na poszukiwanie pierwotnej malatury ołtarza oraz rozczytanie ewentualnych podziałów malarskich i sposobu jego dekoracji (ew. marmoryzacja).

Doczyszczanie wykonane zostanie mieszankami rozpuszczalników w proporcjach dobranych doświadczalnie. W przypadku trudności w usuwaniu przemałowań olejnych zastosowane zostaną mieszanki z użyciem DMF (dimetyloformamidu).

Z obszaru oryginalnych złocień usunięte zostaną zdegradowane, złuszczone i odspojone partie gruntów.

Konieczne będzie zatrucie drewna i jego impregnacja, tj. wzmocnienie strukturalne osłabionych partii.

Zatrucie drewna wykonane zostanie preparatem owadobójczym Xyrelin, drewno zostanie wzmocnione strukturalnie poprzez zaimpregnowanie 5 % roztworem żywicy Paraloid B 72.

W miejscach spękań i ubytków drewna konieczne będzie wykonanie uzupełnień tzw. fleków, wykonanych z drewna analogicznego jak użyte oryginalnie.

Niezbędna będzie wymiana zdegradowanych partii drewna konstrukcyjnego na nowe.

Wykonane zostaną uzupełnienia form snycerskich w drewnie lipowym – tak jak pierwotnie.

Konieczne będzie uzupełnienie drobnych ubytków drewna żywicą Araldit SV 427.

Połamane detale snycerskie zostaną posklejane z zastosowaniem drewnianych kołków w celu wzmocnienia spoiny.

Po oczyszczeniu obiektu i wykonaniu korekt detali, założeniu fleków i uzupełnień wykonane zostaną grunty w partiach złocień oraz wykonane zostaną złocenia pulmentowe złotem płatkowym „na poler” i „na mat” zgodnie z ich pierwotnym układem.

Ewentualna pierwotna malatura zostanie zabezpieczona, wykonane zostanie jej punktowanie.

Wykonany zostanie retusz warstwy malarskiej emalią alkidową półmatową zgodnie z pierwotną kolorystyką obiektu.

IKONY

IKONA MATKI BOSKIEJ Z DZIECIĄTKIEM

Pierwszym zbiegiem przy ikonie Matki Boskiej będzie zdjęcie srebrzonej koszulki. Zabieg ten pozwoli to na właściwą ocenę stanu zachowania warstwy malarskiej w partiach ukrytych pod koszulką.

Konieczne jest oczyszczenie warstwy malarskiej z zabrudzeń i pociemniałego werniksu - olify. Oczyszczanie wykonane zostanie metodami chemicznymi oraz mechanicznie. Metoda oczyszczania dobrana zostanie po wykonaniu prób.

Oczyszczenie wykonane zostanie preparatami Contrad 2000, mieszankami rozpuszczalników dobranych doświadczalnie.

Konieczne będzie zatrucie drewna oraz wzmocnienie strukturalne osłabionego podobrazia.

Ubytki podłoża zostaną uzupełnione drewnianymi flekami w miejscach pęknięć i kitem drzewnym przygotowanym na bazie pyłu drzewnego i kleju skórniego.

Odspojone fragmenty warstwy malarskiej zostaną podklejone dyspersją wodną POW.

Złoczone tło zostanie oczyszczone gumką, tak aby nie uszkodzić pozłoty. Zabrudzenia wynikające z malowania zewnętrznej ramy farbą olejną zostaną usunięte przy użyciu preparatu Tirolak.

Po wykonaniu uzupełnień drewna zostaną założone kity kredowo klejowe w miejscach ubytków gruntu.

Wykonane zostanie punktowanie warstwy malarskiej metodą retuszu naśladowczego w technice żywicznej.

W partii złoczeń punktowanie wykonane zostanie złotem w proszku.

Koszulka zostanie oczyszczona z produktów oksydacji srebra. Po oczyszczeniu podjęta zostanie decyzja o sposobie uzupełnienia warstwy srebra. Możliwe jest wykonanie srebrzenia metodą galwaniczną.

Konieczna będzie niewielka korekta złoczenia koron i gwiazdek znajdujących się na koszulce.

Po zabezpieczeniu warstwy malarskiej werniksem damarowym końcowym koszulka zostanie zamocowana na ikonie tak jak pierwotnie.

W przypadku stwierdzenia pod koszulką warstwy malarskiej o wybitnych walorach artystycznych należy rozważyć możliwość osobnego eksponowania koszulki.

Decyzja taka musi uwzględniać istniejący kult ikony Matki Boskiej.

IKONA ŚWIĘTEGO

Konieczne będzie zdjęcie płótna z krosna malarskiego.

Warstwa malarska zostanie oczyszczona z zabrudzeń i pociemniałego werniksu metodami chemicznymi, preparatami dobranymi do wrażliwości warstwy malarskiej. Po oczyszczeniu warstwa malarska zostanie zabezpieczona werniksem pośrednim do dalszych prac.

Po oczyszczeniu odwrocia wykonane zostanie sklejenie rozdarcia i uzupełnienie ubytku płótna poprzez wklejenie nitek analogicznych jak w płótnie oryginalnym przy użyciu żywicy Mowilith DMC 2 z zastosowaniem kautera.

W przypadku stwierdzenia znacznego osłabienia struktury płótna wykonany zostanie dublaż na nowe płótno przy użyciu kleju dublażowego – Beva 365.

W miejscach ubytków gruntu wykonane zostaną uzupełnienia z zastosowaniem konserwatorskich kitów emulsyjnych.

Konieczne będzie wykonanie nowego krosna konserwatorskiego.

Po nabiciu obrazu na nowe krosno wykonany zostanie retusz warstwy malarskiej metodą retuszu naśladowczego w technice olejno-żywicznej.

Lico obrazu zostanie zabezpieczone werniksem końcowym w celu wyrównania optyki powierzchni.

W trakcie trwania prac konserwatorskich prowadzona będzie dokumentacja wykonanych zabiegów.

Wszystkie zmiany programu prac konserwatorskich uzgodnione zostaną z przedstawicielami WUOZ.

PROPONOWANE POSTĘPOWANIE KONSERWATORSKIE

- **ARCHITEKTURA**

1. Wykonanie badań obiektu: stanu zachowania drewna i warstwy malarskiej.
2. Demontaż obiektu – wyjęcie ikon, zdjęcie detali snycerskich
3. Wstępne oczyszczenie obiektu z zabrudzeń.
4. Mechaniczne i chemiczne oczyszczenie malatury z przemalowań.
5. Oczyszczenie zachowanych partii złoczeń.
6. Podklejenie odspojonych partii gruntów z dobrze zachowanymi złoceniami dyspersją wodną POW.
7. Usunięcie odspojonych i zdegradowanych gruntów.
8. Wzmocnienie strukturalne osłabionego drewna poprzez zaimpregnowanie roztworem żywicy Paraloid B 72.

9. Zatrucie drewna preparatem owadobójczym np. Xyrein.
10. Flekowanie drewna - wykonanie uzupełnień drewna w miejscach spękań
11. Wykonanie uzupełnień drewna żywicą Araldit SV 427.
12. Rekonstrukcja detali snycerskich zgodnie z pierwotnym układem.
13. Wykonanie uzupełnień gruntów kredowo-klejowych w partiach złocień.
14. Wykonanie uzupełnień gruntów w partii malatury z użyciem gotowych kitów akrylowych f-my Tikurilla.
15. Opracowanie powierzchni gruntów.
16. Wykonanie rekonstrukcji złocień złotem płatkowym zgodnie z pierwotnym układem.
17. Punktowanie zachowanych, oryginalnych partii malatury.
18. Wykonanie rekonstrukcji malatury zgodnie z pierwotnym układem farbami alkilowymi np. F-my Lewis.
19. Werniksowanie warstwy malarskiej werniksem damarowym końcowym.
20. Prowadzenie dokumentacji fotograficznej, rysunkowej i opisowej wykonywanych zabiegów konserwatorskich.

IKONY

IKONA MATKI BOSKIEJ Z DZIECIĄTKIEM

1. Demontaż srebrzonej koszulki.
2. Oczyszczenie warstwy malarskiej z zabrudzeń.
3. Oczyszczenie pozłoty tła metodą chemiczną i doczyszczanie mechaniczne gumką.
4. Podklejenie i ustabilizowanie odspojonych fragmentów warstwy malarskiej przy użyciu żywicy Mowilith DMC 2 z zastosowaniem kautera.
5. Zabezpieczenie warstwy malarskiej werniksem retuszerskim.
6. Oczyszczenie odwrocza z kurzu i zabrudzeń.
7. Zatrucie drewna preparatem Xyrein.
8. Wzmocnienie strukturalne drewna 5% roztworem Paraloidu B 72 w toluenie.
9. Flekowanie ewentualnych ubytków drewna.
10. Założenie kitów z masy drzewnej w miejsca ubytków drewna.
11. Wykonanie kitów kredowo-klejowych w miejscach ubytków.
12. Wykonanie gruntów i rekonstrukcji grawerunku w partiach złocień.
13. Wypunktowanie złocień złotem w proszku w partiach tła.
14. Punktowanie warstwy malarskiej metodą retuszu naśladowczego.
15. Zabezpieczenie warstwy malarskiej werniksem konserwatorskim.
16. Oczyszczenie koszulki z produktów oksydacji.
17. Wykonanie retuszu srebrzeń koszulki.
18. Retusz złocień w partiach koron i gwiazdek złotem płatkowym.
19. Założenie koszulki na ikonę.
20. Montaż ikony w ołtarzu.

IKONA ŚWIĘTEGO

21. Demontaż obrazu.
22. Oczyszczenie lica z zabrudzeń i pożółkłego werniksu mieszaninami rozpuszczalników dostosowanych do wrażliwości warstwy malarskiej.
23. Oczyszczenie odwrocza obrazu.
24. Sklejenie rozdarcia i uzupełnienie ubytku płótna poprzez wklejenie nitek analogicznych jak w płótnie oryginalnym przy użyciu żywicy Mowilith DMC 2 z zastosowaniem kautera.

25. Ewentualny dublaż płótna na nowe płótno przy użyciu kleju dublażowego – Beva 365.
26. Wykonanie kitów emulsyjnych o powierzchni zgodnej z fakturą powierzchni oryginału.
27. Nabicie płótna na nowe krosno konserwatorskie.
28. Scalenie kolorystyczne warstwy malarskiej metodą retuszu naśladowczego wykonanego w technice olejno-żywicznej.
29. Werniksowanie warstwy malarskiej werniksem damarowym końcowym.
30. Złożenie dokumentacji powykonawczej przebiegu prac.

mgr Małgorzata Podgórska-Makal
nr dyplomu ASP w Warszawie 4997
upr. konserwatorskie. 20/K/97
20-282 Lublin, ul. Królowej Jadwigi 6/7
tel. 501030663, 501030687

Lublin, dn 25 stycznia 2021

Fot. Nr 1 – Zabłocie - Cerkiew Prawosławna p.w. Św. Mikołaja – Kiot – ołtarz boczny Matki Boskiej. Zdjęcie wyk. M. Podgórska-Makal.

Fot. Nr 2 – Zabłocie - Cerkiew Prawosławna p.w. Św. Mikołaja – Kiot – ołtarz boczny Matki Boskiej. Mensa ołtarzowa. Zdjęcie wyk. M. Podgórska-Makal

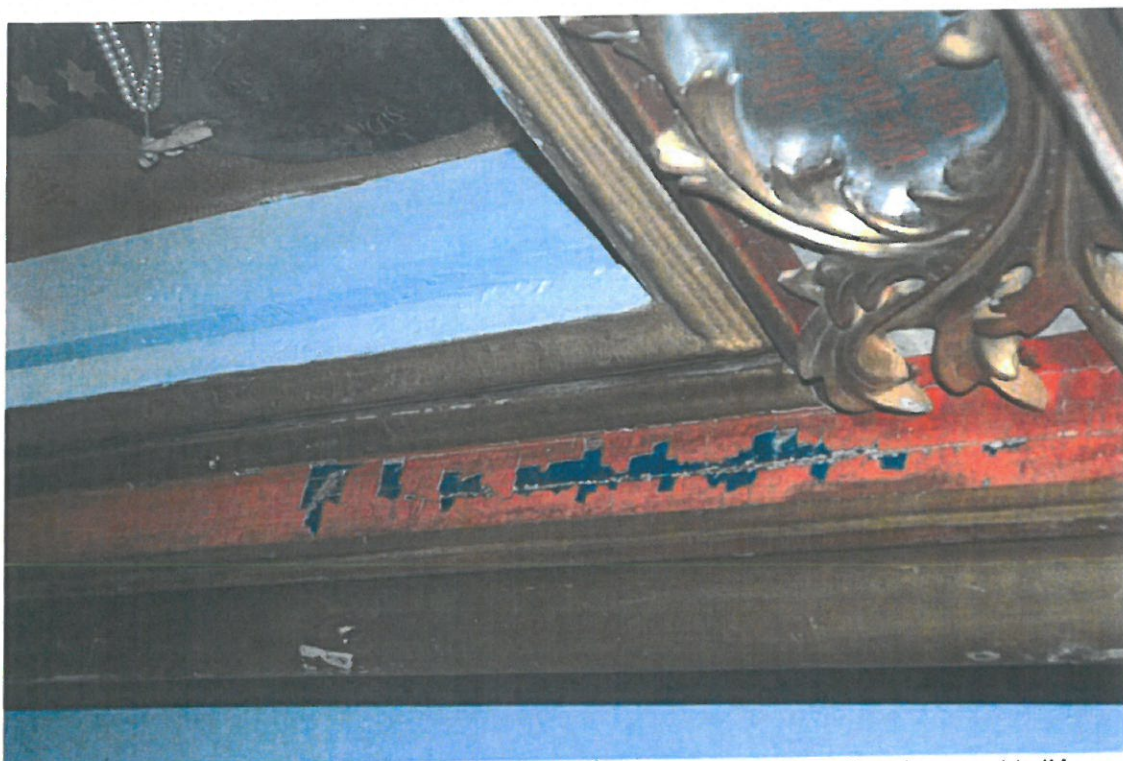

Fot. Nr 3 – Zabłocie - Cerkiew Prawosławna p.w. Św. Mikołaja - Kiot – ołtarz boczny Matki Boskiej. Ikona Matki Boskiej. Zdjęcie wyk. M. Podgórska-Makal.

Fot. Nr 4 – Zabłocie - Cerkiew Prawosławna p.w. Św. Mikołaja – Kiot – ołtarz boczny Matki Boskiej. Ikona Świętego. Zdjęcie wyk. M. Podgórska-Makal.

Fot. Nr 5 – Zabłocie - Cerkiew Prawosławna p.w. Św. Mikołaja - Kiot – ołtarz boczny Matki Boskiej. Fragment. Zdjęcie wyk. M. Podgórska-Makal.

Fot. Nr 6 – Zabłocie - Cerkiew Prawosławna p.w. Św. Mikołaja - Kiot – ołtarz boczny Matki Boskiej. Fragment mensy. Zdjęcie wyk. M. Podgórska-Makal.